

Хмельников Артем Олександрович

Соціальний діалог як чинник розвитку сучасного локального політичного менеджменту

УДК 321:316.472
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-1.8>

Хмельников Артем Олександрович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри публічного управління
та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів
вул. Володимира Вернадського, 2/4,
Дніпро, Україна
ORCID: 0000-0002-9343-8161

Розглядається специфіка соціального розвитку на локальному рівні, яка не може бути відокремлена від тенденцій та процесів на національному та регіональному рівні. Вивчено особливості соціального діалогу локального рівня, які актуалізуються внаслідок розбудови специфічних соціальних відносин в сучасній Україні. Встановлено рівень актуальності розробки механізмів співпраці влади та громади в умовах широкомасштабного російського вторгнення в Україні. З'ясовано специфіку діалогових відносин між владою та громадськістю, що закладені як базові вимоги для політичного врядування в умовах сучасної демократії. У статті застосовуються фахові методичні засоби сучасних політичних наук. Зокрема, нормативний аналіз описує нормативні основи соціального діалогу в умовах локального політичного середовища. Інституційний аналіз визначає стан та вплив ключових організаційних вимірів соціально-економічних чинників політичного управління. Фахові методи включають компаративний підхід і метод структурного функціоналізму. Вони спрямовані на визначення важливих напрямків діалогового політичного врядування на локальному та ситуативному рівнях, а також конкретні специфічні чинники локального порядку денного в умовах налагодження специфічного соціального діалогу в рамках територіальної громади. Увага приділяється стану та перспективам розвитку локального політичного менеджменту, які залежать від компетентності учасників процесів управління. З'ясовано вимоги до позиції представництва соціально-політичних інтересів в локальній громаді. Встановлено вимоги щодо виробничо-економічного профілю громади, який актуалізує діалоговий тип політико-управлінських відносин. Доведено, що соціальний діалог на макрорівні має бути доповнений ініціативами локального політичного менеджменту. Встановлено, що наявність зарубіжного досвіду соціального діалогу спонукає до інтенсифікації діяльності локального політичного менеджменту. Розкрито значення соціального діалогу на локальному рівні, яке включає обговорення не лише виробничо-економічних, але й соціокультурних аспектів. З'ясовано, що взаємозв'язок між соціально-економічними та політичними аспектами соціального діалогу встановлюється на основі уявлення механізмів активізації політичної участі. Доведено, що медіакомунікаційна активність учасників соціального діалогу на сучасному етапі враховує перспективні відповіді на найважливіші питання громадян. Зроблено висновок про набуття локальним політичним менеджментом додаткових інструментів посилення інтегрованості та консолідації локальної громади.

Ключові слова: соціальний діалог, громадськість, локальний політичний менеджмент, політична відповідальність, локальна демократія, політичні рішення.

Вступ. Середовище сучасного політичного управління включає вагоме значення соціальних відносин. В умовах сучасних територіальних громад соціальний діалог виходить за межі суто виробничих відносин. Він формує особливості взаємодії інститутів локальної влади та громадськості. Якщо діалогові відносини «побудовані» на відповідному рівні, то локальний політичний менеджмент отримує додатковий ресурс для впливу на громаду. Специфіка соціального розвитку на локальному рівні не може бути відокремлена від тенденцій та процесів на національному та регіональному рівні. Водночас моделювання локального економічного розвитку з урахуванням соціальних потреб надає можливість локальним політичним менеджерам координувати діяльність щодо особливостей моделі сталого розвитку. Також соціальний діалог локального рівня актуалізується внаслідок розбудови специфічних відносин в Україні. В умовах широкомасштабного російського вторгнення в Україні набувають актуальності механізми співпраці влади та громади. Їх значення багаторазово

зростає у контексті як найшвидшого розв'язання поточних питань оптимізації роботи інфраструктури, посилення політичного консенсусу, оперативного ухвалення рішень тощо.

Аналіз публікацій. Вітчизняні та зарубіжні науковці активно вивчають різні аспекти соціального діалогу. Б. Дзюндзюк ідентифікує інструменти сприяння онлайн-деліберативу в умовах віртуалізації суспільних відносин [2], А. Карась розкриває положення філософії громадянського суспільства в класичних теоріях і неокласичних інтеракціях [3], В. Медведська вивчає специфіку становлення й розвитку віртуалізації деліберативного діалогу між громадянами та представниками органів державної влади [5], Дж. Холдарт, О. Захаренко розробили посібник з участі громадськості [6], Є. Романенко розкриває діалогічну взаємодію громадськості та органів державної влади у процесі формування державної політики [8], Ю. Сурмін виокремлює концептуальні основи створення системи взаємодії органів державної влади із суб'єктами громадянського суспільства в контексті

сті інтеграційних процесів [9], С. Циц зясовує значення громадської ради як ключового суб'єкту діалогу громадськості з органами державної влади [10], Б. Барбер пропонує три сценарії майбутнього технологій і сильної демократії [11], Д. Халперн, С. Валенсуела та Дж. Кац визначають, як різні соціальні медіа впливають на політичну участь через колективну та внутрішню ефективність [12]. Водночас специфіка соціального діалогу як організаційне, нормативне й інституційне тло локального політичного менеджменту потребує подальшої розробки.

Метою статті є встановлення особливостей соціального діалогу як чинника розвитку сучасного політичного менеджменту на локальному рівні. Завданням статті є виявлення ресурсних особливостей соціального діалогу в рамках інституалізації локального політичного менеджменту.

Методи дослідження. У статті застосовано фахові політологічні підходи та методи. Зокрема, нормативний аналіз описує правові основи соціального діалогу в умовах локального політичного середовища. Інституційний аналіз визначає значення та вплив ключових організаційних вимірів соціально-економічних чинників політичного управління на локальному рівні. Фахові методи включають компаративний підхід і метод структурного функціоналізму. Вони спрямовані на визначення важливих напрямків діалогового політичного врядування на локальному та ситуативному рівнях, а також конкретні специфічні чинники локального порядку денного в умовах налагодження специфічного соціального діалогу в рамках територіальної громади.

Результати дослідження. Діалогові відносини між владою та громадськістю закладені як базові вимоги для політичного врядування в умовах сучасної демократії. Водночас на нього покладаються й інші функції, зокрема функції гармонізації відносин інститутів врядування із соціальним середовищем. Йдеться також про більш адресну взаємодію із соціальними групами. О. Крутій слушно зауважує, що «соціальна взаємодія в державному управлінні може розглядатися як діалогічна за своєю природою, оскільки це найточніше відображає сутність процесу реалізації спільних інтересів суб'єктів, що має кінцевою метою побудову стратегії загальних дій окремих особистостей, соціальних груп та спільнот і забезпечує єдність та гармонізацію соціальних структур» [4, с. 7].

Сервісна концепція публічного врядування вимагає уваги локального політичного менеджменту та потреб стейкхолдерів управлінських послуг. У зв'язку з цим локальні політичні менеджери повинні шукати можливості встановлення діалогової взаємодії з усіма зацікавленими акторами. О. Крутій вірно зазначає, що діалогові управлінські підходи «відбиваються в новій моделі

публічного менеджменту, де реалізуються принципи симетричності та автономності суб'єктів управління й передбачається активне впровадження діалогової форми взаємодії заради задоволення суспільних потреб. У межах цієї моделі державного управління зароджується нова концепція – «Справедливого управління» (Governance) як новий спосіб управління, відмітний від чітких ієрархічних зв'язків» [4, с. 8].

Зростання динаміки політичних рішень висуває вимоги щодо ухвалення дій в умовах різноманіття інформації. Також ці умови викликають до життя діалогові концепції публічного врядування. Локальний політичний менеджмент набуває ефективності на основі відповідності нормативам належного врядування, які визнані на міжнародному рівні. О. Крутій обґрунтовано вказує, що «новий публічний менеджмент суттєво змінює саме характер державного управління і подає його як динамічну, децентралізовану та відкриту систему, а Governance підкреслює суб'єктний характер державного управління, створюючи сприятливі умови розвитку активності громадськості. У практиці державного управління перша й друга моделі взаємодоповнюють» [4, с. 9].

Стан та перспективи розвитку локального політичного менеджменту залежать від компетентності його учасників. Встановлення діалогу з соціальними групами передбачає увагу до соціальних інтересів та стану розвитку конкретних секторів громади. О. Крутій доречно вбачає «одним зі шляхів здійснення державного управління на наукових засадах у сучасних умовах є втілення в практику діалогової природи соціальної взаємодії, що забезпечує збалансований двосторонній зв'язок між громадянами та владою. Доведено, що діалогова взаємодія розпочинається з демократизації державноуправлінської діяльності шляхом трансформації всієї системи управління державою, запровадження демократичних механізмів врядування, перебудови її структурних компонентів, що помітно стимулює представників громадськості до активної взаємодії з владою» [4, с. 10].

Виробничо-економічний профіль громади також актуалізує діалогові типи політико-управлінських відносин. Сучасні соціальні процеси консолідації найманих працівників формують ситуацію, в якій локальний політичний менеджмент може стати лідером соціально-економічних перетворень. Вказане вимагає безпосередніх контактів з найманими працівниками. Згідно з обґрунтованою позицією О. Антонової, «науковий пошук сформував ставлення до соціального діалогу як до управлінської моделі. Подібна модифікація соціального діалогу – це не штучний процес, який виник з певних наукових міркувань. Вона назріла в результаті еволюційного процесу вирішення колективних трудових спорів» [1, с. 140].

Соціальний діалог на макрорівні має бути доповнений ініціативами локального політичного менеджменту. Трудові колективи та окремі професіонали можуть здобути підтримку громади за умови, якщо вони вносять значний внесок в розвиток території та поселення. О. Антонова справедливо зазначає, що «позитивні суспільні зміни в Україні відбудуться лише тоді, коли самі сторони колективних трудових відносин визнають за потрібне інтегрувати соціальний діалог, збільшуючи його сферу впливу та залучаючи до нього якомога ширше коло суб'єктів» [1, с. 141].

Наявність зарубіжного досвіду соціального діалогу спонукає до інтенсифікації діяльності локального політичного менеджменту. За умови розширеного тлумачення соціального діалогу реформи щодо європеїзації в Україні були б більш дієвими та перспективним. На слушну думку О. Антонової, «за умови вибіркової імплементації європейського досвіду інтегрований соціальний діалог в Україні охоплюватиме всі підсистеми соціальної системи: економічну, політико-правову, культурно-етнічну, які, в свою чергу, виконуватимуть наступні функції: економічна – забезпечить адаптацію суб'єктів трудових відносин до ринкової економіки; політико-правова – не допустить дезорганізації, напруги та забезпечить легітимізацію нормативного порядку; культурно-етнічна – забезпечить збереження єдності нації» [1, с. 142].

Соціальний діалог на локальному рівні включає обговорення не лише виробничо-економічних, але й соціокультурних аспектів. Норми, цінності та трудова етика на локальному рівні вимагають засобів підтримки осіб найманої праці з розумним врахуванням ресурсного стану громади. Це особливо актуально в умовах військових дій, які розпочала Росія. Як вважає О. Антонова, «незважаючи на неоднорідність цих засобів соціальної консолідації, вони інтегровані в єдине ціле і складають стійку систему сукупності правових, соціально-економічних, культурних і політичних гарантій. У разі їх відсутності чи нестабільності виникає дестабілізація, а інколи і колективні трудові спори (конфлікти) між сторонами соціально-трудова відносин» [1, с. 143].

Взаємозв'язок між соціально-економічними та політичними аспекти соціального діалогу встановлюється на основі уявлення механізмів активізації політичної участі. Локальна демократія та виробнича демократія стають процесами, які здатні модернізувати відносини всередині громади. О. Антонова для покращення діалогу між суб'єктами соціального діалогу вважає за необхідне створити простір для демократії участі. При цьому «фундаментальна роль демократії участі полягає не в тому, щоб замінити собою представницьку демократію, а для її доповнення та функціоналізації. Для забезпечення переходу від іде-

ології протистояння до партнерських стосунків необхідно всіляко залучати до соціального діалогу неурядові організації, діяльність яких спрямована на захист соціально-трудова та соціально-економічних прав і свобод працівників» [1, с. 144].

Медіакомунікаційна активність учасників соціального діалогу на сучасному етапі враховує перспективні відповіді на найважливіші питання громадян. Вони включають потреби та запити членів територіальної громади, а також їх власну візію розвитку міста або іншого населеного пункту. Українська фахівчиня Л. Примоленна справедливо називає взаємодію із засобами масової інформації і створення спеціально орієнтованої преси як найважливішу технологію впливу на громадськість та звернення до опонентів у процесі діалогічної взаємодії. Також вона цілком доречно вказує на значення впливу на певні соціальні групи (побудована на можливості врахування ціннісних орієнтацій та специфіки певних соціальних груп, які позначаються на характері роботи недержавних організацій); проведення неправових акцій (застосовуються в тих випадках, коли використані всі толерантні засоби організації взаємодії влади та громадськості)» [7, с. 3].

Локальний рівень соціально-комунікаційного діалогу передбачає більшу відкритість зростання довіри та відповідальності сторін. На відміну від національного та регіонального рівня суб'єкти діалогу є більш близькими. Потенціал психологічної контактності дозволяє підвищити показники ефективності передавання інформації та її сприйняття. Згідно з думкою Л. Примоленної, заснованої на розгляді сучасного стану взаємодії в Україні органів державної влади та громадськості, «сталому розвитку взаємодії організацій третього сектору з органами влади сприяють удосконалення загальнодержавного законодавства та відповідної нормативно-правової бази місцевого і регіонального значення, обмін актуальною інформацією, спільна участь органів влади та покладено принципи соціального партнерства, розробка і реалізація спільних партнерських соціальних проектів, створення відповідних економічних програм» [7, с. 4].

Таким чином, локальний політичний менеджмент набуває додаткових інструментів посилення інтегрованості та консолідації локальної громади. Однак реалізувати цей потенціал може синергійна діяльність всіх сторін. Це вимагає відкритості, наполегливості та послідовності в прийнятті рішень та здійсненні локальної політики.

Висновки. Таким чином, локальний політичний менеджмент в умовах розвитку соціального діалогу здобуває ресурсну підтримку. Водночас в умовах політичних трансформації та викликів, спричинених російською навалою діалогові відносини між владою та громадою не завжди реалізується повною мірою. Також знижується рівень

публічності та підзвітності. Натомість зростає рівень соціальної довіри. Контакти між інститутами локального політичного менеджменту та громадськими групами набувають ділового та прагматичного характеру. На основі діалогових відносин зникає зайва політизація, встановлюється продуктивні міжособистісні контакти.

В умовах вторгнення російської федерації в Україну діалогові відносини як середовище розвитку локального політичного менеджменту є важливим для утворення моделей типових інтеракцій між громадськими структурами, бізнес-асоціаціями та інститутами самоврядування.

Також на часі мультиплікація позитивних практик і кейсів в умовах діджиталізації. Соціальний діалог на рівні громади є вагомим інструментом модернізації локальної демократії. Також він сприяє самодостатності глобальної економічної системи. Вказане виступає перспективою подальшого вивчення проблеми, порушеної в даній статті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова О. Р. (2013) Взаємодія законодавчого органу влади з неурядовими організаціями: інноваційні елементи моделі соціального діалогу. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 31. № 3. С. 140–145.
2. Дзюндзюк Б.В. (2016) Інструменти сприяння онлайн-деліберативі в умовах віртуалізації суспільних відносин. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1. С. 211–216.
3. Карась А. (2003) *Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і неокласичних інтеракціях*: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 520 с
4. Крутій О. М. (2011) Державноуправлінський аспект діалогу органів влади та громадськості: від форми спілкування до методологічної основи. *Вісник Академії митної служби України*. Сер. : Державне управління. № 2. С. 7–13.
5. Медведська В. (2021) Специфіка становлення й розвитку віртуалізації деліберативного діалогу між громадянами та представниками органів державної влади. *Вісник Львівського університету*. Серія філософсько-політологічні студії. Вип. 36. С. 218–224.
6. *Посібник з участі громадськості. Проект "Голос громадськості"* (2002) / Міжнар. Центр перспект. Дослідж. ; за ред. Дж. Г. Холдарта, О. Захаренко ; відп. За вип. А. Аткинець ; пер. З англ. Т. Дігтяр та І. Піонтівська. К. : Дизайн-студія "Imedia". 149 с.
7. Примоленна Л. М. (2013) Діалогова взаємодія влади з третім сектором в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. № 2. С. 255–259.
8. Романенко Є. (2014) Діалогічна взаємодія громадськості та органів державної влади у процесі формування державної політики. *Актуальні проблеми державного управління*. Вип. 2. С. 50–54.
9. Сурмін Ю. (2006) Концептуальні основи створення системи взаємодії органів державної влади із суб'єктами громадянського суспільства в контексті інтеграційних процесів. *Євроатлантикінформ.* № 2. С. 29–35.

10. Циц С. В. (2013) Громадська рада – ключовий суб'єкт діалогу громадськості з органами державної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. № 11. С. 88–90.

11. Barber B. R. (1998–1999) Three Scenarios for the Future of Technology and Strong Democracy. *Political Science Quarterly*. Vol. 113. № 4. P. 573–589.

12. Halpern D., Valenzuela S. & Katz J. E. (2017) We Face, I Tweet: How Different Social Media Influence Political Participation through Collective and Internal Efficacy. *Journal of Computer-mediated communication*. Vol. 22. Issue 6. P. 320–336.

REFERENCES:

1. Antonova O. R. (2013) Vzaiemodiia zakonodavchoho orhanu vlady z neuriadovymy orhanizatsiiami: innovatsiini elementy modeli sotsialnoho dialohu. [Interaction of the legislative body of power with non-governmental organizations: innovative elements of the social dialogue model]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 31. № 3. S. 140–145.
2. Dziundziuk B.V. (2016) Instrumenty spriannia onlain-deliberatsii v umovakh virtualizatsii suspilnykh vidnosyn. [Tools for facilitating online deliberation in the virtualization of public relations]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. № 1. S. 211–216.
3. Karas A. (2003) *Filosofiiia hromadianskoho suspilstva v klasychnykh teoriiah i neoklasychnykh interaktsiiah*: monohrafiia [Philosophy of civil society in classical theories and neoclassical interactions: monograph] / Karas A. K.; / Karas A. K. ; Lviv : Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka. 520 s [in Ukrainian].
4. Krutii O. M. (2011) Derzhavnoupravlinskyi aspekt dialohu orhaniv vlady ta hromadskosti: vid formy spilkuvannia do metodolohichnoi osnovy. [The public administration aspect of dialogue between authorities and the public: from the form of communication to the methodological basis]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy*. Ser. : Derzhavne upravlinnia. № 2. S. 7–13.
5. Medvedska V. (2021) Spetsyfika stanovlennia y rozvytku virtualizatsii deliberatyvnoho dialohu mizh hromadianamy ta predstavnykamy orhaniv derzhavnoi vlady. [Specifics of formation and development of virtualization of deliberative dialogue between citizens and representatives of state authorities]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. Seriiia filosofsko-politolohichni studii. Vyp. 36. S. 218–224.
6. *Posibnyk z uchasti hromadskosti. Proekt "Holos hromadskosti"*. (2002) [Guide to public participation. Project "Voice of the public"] Mizhnar. Tsentr perspekt. Doslidzh. ; za red. Dzh. H. Kholdarta, O. Zakharenko ; vidp. Za vyp. A. Atkanets ; per. Z anhl. T. Dihtiar ta I. Piontivska. K. : Dydzain-studiiia "imedia". 149 s. [in Ukrainian].
7. Prymolenna L. M. (2013) Dialohova vzaiemodiia vlady z tretim sektorom v Ukraini. [Dialogic interaction of the authorities with the third sector in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*. № 2. S. 255–259.
8. Romanenko Ye. (2014) Dialohichna vzaiemodiia hromadskosti ta orhaniv derzhavnoi vlady u protsesi formuvannia derzhavnoi polityky. [Dialogic interaction of the public and state authorities in the process of forming state policy]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. Vyp. 2. S. 50–54.

9. Surmin Yu. (2006) Kontseptualni osnovy stvorennia systemy vzaiemodii orhaniv derzhavnoi vlady iz subiektamy hromadianskoho suspilstva v konteksti intehratsiinykh protsesiv. [Conceptual foundations of creating a system of interaction between state authorities and subjects of civil society in the context of integration processes]. *Yevroatlantykinform.* № 2. S. 29–35.

10. Tsyts S. V. (2013) Hromadska rada – kluchovyj subiekt dialohu hromadskosti z orhanamy derzhavnoi vlady. [Public council is a key subject of public dialogue

with state authorities]. *Investytsii: praktyka ta dosvid.* № 11. S. 88–90.

11. Barber B. R. (1998–1999) Three Scenarios for the Future of Technology and Strong Democracy. *Political Science Quarterly.* Vol. 113. № 4. R. 573–589.

12. Halpern D., Valenzuela S. & Katz J. E. (2017) We Face, I Tweet: How Different Social Media Influence Political Participation through Collective and Internal Efficacy. *Journal of Computer-mediated communication.* Vol. 22. Issue 6. P. 320–336.

Social dialogue as a factor in the development of modern local political management

Khmelnikov Artem Oleksandrovych

Candidate of Political Science,
Associate Professor at the Department
of Public Administration and Customs
Administration
University of Customs and Finance
Volodymyr Vernadsky str., 2/4, Dnipro,
Ukraine
ORCID: 0000-0002-9343-8161

The specifics of social development at the local level, which cannot be separated from trends and processes at the national and regional level, are considered. The peculiarities of social dialogue at the local level, which are actualized as a result of the development of specific social relations in modern Ukraine, are studied. The level of relevance of the development of mechanisms of cooperation between the authorities and the community in the conditions of a large-scale Russian invasion of Ukraine has been established. The specifics of dialogue relations between the government and the public, which are laid down as basic requirements for political governance in the conditions of modern democracy, have been clarified. The article uses professional methodical tools of modern political sciences. In particular, the normative analysis describes the normative foundations of social dialogue in the conditions of the local political environment. Institutional analysis determines the state and influence of key organizational dimensions of socio-economic factors of political governance. Professional methods include the comparative approach and the method of structural functionalism. They are aimed at determining the important directions of dialogical political governance at the local and situational levels, as well as specific specific factors of the local agenda in the conditions of establishing a specific social dialogue within the framework of the territorial community. Attention is paid to the state and development prospects of local political management, which depend on the competence of its participants. The requirements for the position of representing socio-political interests in the local community have been clarified. The requirements for the production and economic profile of the community have been established, which also actualizes the dialogue type of political-management relations. It has been proven that social dialogue at the macro level should be supplemented by initiatives of local political management. It was established that the presence of foreign experience of social dialogue encourages the intensification of local political management activities. The importance of social dialogue at the local level, which includes discussion of not only production-economic, but also socio-cultural aspects, is revealed. It was found that the relationship between the socio-economic and political aspects of social dialogue is established on the basis of the representation of the mechanisms of activation of political participation. It has been proven that the media communication activity of the participants of the social dialogue at the current stage takes into account prospective answers to the most important questions of citizens. It is concluded that the local political management has acquired additional tools for strengthening the integration and consolidation of the local community.

Key words: social dialogue, civil public, local political management, political responsibility, local democracy, political decisions.